

”חסמב”ה, חסמב”ה”

הקבוצה כחבורת סוד מוחלט בהחלט

מסע אישי בזמן, בין אזעקות והרצאות: רשמים מכנס העמותה ”הנחיה, הדרכה וטיפול קבוצתי בבני נוער” שהתקיים ביולי 2014 שחזרו וכתבו: אריאלה בארי בן ישי ורב הדרי

דב:

נער הייתי וגם זקנתי אבל לא אשכח (בינתיים) איך בנעורי, לצד חוכרות ”טרזן”, הייתי מרותק לסדרת הספרים ”חסמב”ה”, וחיכיתי בקוצר רוח להופעת כל ספר חדש. הזדהיתי עם הדמויות ואודה - גם עם הפטריוטיזם וה”אקשן הציוני” שהופיעו בספרים אלה בכמויות. הבחירה בשם הכנס הסימבולי באה לי כהארה באחד הלילות. הבנתי שזה השם המתאים לכנס שעוסק בקבוצות נוער, ושלמרות האנכרוניזם שלו, הוא מושך את העין. בנוסף, כבוגר ”בסוד שיח”, ידעתי מכלי ראשון מהי חבורת סוד מוחלט בהחלט...

כמה חזק הוא השם ומה רבה עוצמתה של המטאפורה! במנשר הכנס נכתב:

חסמב”ה היא מטאפורה על כוחה של קבוצה לסייע לבני הנעורים להתמודד ביחד מול מצוקות גיל ההתבגרות. האויב בו נלחמה החבורה יכול להיות גם פרי השלכה על ה”אחר” של ”האויבים” הפנימיים המאיימים על הנער ומגבירים את מצוקותיו. כמו בקבוצה - קיים כאן מאבק מתמיד בין ”אני” ו”אנחנו”, בדידות וחברות, פגיעות ותוקפנות, אבל מעל לכול יש כאן הרפתקה, דמיון ואתגר.

עד הכנס הייתי בטוח, מתוך בורות כמובן, שקשה לעבוד עם בני נוער, ושהרפרטואר של עבודה כזו מוגבל למדי. כמה שמחתי לגלות שטעיתי: השפע הרב של סוגי הקבוצות בחדר ומחוצה לו הפתיע אותי, והתפלאתי גם לשמוע כמה מגוונות שיטות העבודה הנהוגות בהן. ההתלהבות סחפה אותי. התגובות היו אוהדות, ורבים הציעו להעביר הרצאות וסדנאות.

אריאלה:

מצמרר היה לגלות איזה מקום מרכזי תופסות בהקשר זה הסוגיות הסובבות סביב "החבורה", השייכות אליה וההדרה ממנה. אני הגעתי לישראל ממקסיקו בגיל 17, אך שמעתי מאחרים על ההרפתקאות, המלחמות ומעשי הקונדס של "החבורה". בכנס ראינו שבעבור רבים יש למטאפורה זו משמעות רבה, אך היו גם רבים אחרים, שמספרם לא נפל מזה של הקבוצה הראשונה, שלא הכירו כלל את הנושא, ולא היו להם אסוציאציות של הדרה או ריחוק מהחוויה של חברות חסמבה. כך או כך, הנושאים והשאלות שעלו בכנס פתחו חלון לשרה פורה ורבגוני, הדורש חריש עמוק יותר בכנסים עתידיים.

דב:

עוד נכתב בברושור:

הכנס נועד לחקור, ללמוד ולהתנסות בדילמות ובסוגיות שונות הקשורות להנחיה או לטיפול קבוצתי בבני נוער, החל ממתבגרים "רגילים" ועד לנערים במגוון תחומים, כגון: נוער בסיכון, נוער עם צרכים מיוחדים, נוער עברייני, נוער עם קשיים רגשיים או חברתיים, נוער פגוע נפש ועוד.

הכנס תוכנן כך שבמליאה יינתנו הרצאות שיעסקו בגיל הנעורים ומאפייניו – בלי קשר לקבוצות, אלא לצורך העמקת הידע הכללי בנושא, ובקבוצות המקבילות יתקיימו סדנאות והרצאות בנושאים ספציפיים בתחום של קבוצות ייעודיות לבני נוער. בתחילה, ההרשמה לכנס התנהלה באיטיות רבה, והיה נדמה שיש פער בין ההתלהבות הראשונית לבין העניין האמיתי בנושא. בנוסף, ממש באותה עת פרצה המלחמה בעזה, והאווירה שהשתררה גרמה לי להרגיש שחזרנו לימי חסמבה – אם כי עתה אנחנו מפוכחים יותר, מלאים שאלות לא פתורות, ומבוגרים יותר. התחלתי לקנא בחסמבאים הצעירים על נעוריהם, עוז רוחם, והתמימות שבה הם ראו את העולם בשחור ולבן.

אריאלה:

הכנס התקיים בשבוע הראשון של המלחמה השלישית בעזה. באותם ימים היה מסוכן ומפחיד לצאת מהבית. עם זאת, המקום ברמת אפעל כבר שוריין, והחשבון עליו שולם, ולא בא בחשבון לבטל את הכנס. לא ידענו אם יגיעו אנשים. כל הארץ – מהדרום עד תל אביב, וגם בירושלים וסביבתה – היתה מבוהלת מהאפשרות שייפלו טילים. מקומות רבים במרכז נכנסו למצב של

כוננות. סוללת כיפת ברזל פעלה כבר זה יומה השלישי, ואנשים למדו מילים חדשות כמו "נפילה" ו"יירוט". כולם היו דבוקים למסכי הטלוויזיה. הפערים החברתיים בין עשירים ועניים שוב נחשפו, כשאוכלוסיות שונות חיפשו מקום להתחבא, והתברר שלחלקן אין מקלט או ממ"ד תקין לברוח אליו. סוגיית היעדר המקלטים בקהילות של הערבים אזרחי המדינה שוב עלתה לדיון. ועדיין לא החלו לדבר על מה שקורה ביישובי "עוטף עזה" ומעבר לגבול, ברצועת עזה ושכונותיה, שלימים, במהלך המלחמה, קיבלו שמות ופנים. איש לא העלה על הדעת שמה שמתחיל כעת יהפוך למלחמה הארוכה ביותר שידענו מאז קום המדינה.

בבוקר הכנס יצאתי מהבית בשעה שש וארבעים. צלצלתי לחברי בוועד העמותה, מנהל הכנס וסגניתו, שגם הם היו בדרכם לרמת אפעל, כדי להודיע שאבוא לעזור להם ביומיים הבאים. המחשבה שעברה במוחי היתה שכדאי שאבוא למקום, וכך, אם אף אחד אחר לא יגיע, לפחות נהיה שם ביחד. כל מנחה קבוצה מכיר את החשש הזה, הרי כשאין משתתפים, אין משמעות למנחה. אני מגיע מלטרון, מכיוון ירושלים, מביתי שבוואחת אל סלאסונווה שלום, וכבר בשעה המוקדמת שבה יצאתי היו פקקים בכביש גהה, בשני הכיוונים.

כשהגעתי למקום הכנס, החניון הענקי היה ריק, והמקום נראה שומם, מלבד כמה עובדים שהניחו, ברחבה שליד האולם, מגשים גדולים של רוג'לך ופירות, עטופים בניילון נצמד. כמויות הכיבוד, והשולחנות עם המפות הסגולות, שיוו למקום מראה של בר מצווה שאליה הוזמנו אורחים רבים, אך קיים חשש גדול שאיש מהם לא יגיע.

כשהכול היה מוכן, נעמדנו להמתין בציפייה מהולה בחדרה. צוות המקום הראה לנו היכן המקלטים הקרובים והמרחבים המוגנים, למקרה של אזעקה. האוויר היה כבד, חם ולח, וכשעשינו את דרכנו בחזרה אל הרחבה נשמעה אזעקה מחרישה אוזניים. רצנו אל המרחב שליד השירותים. אחרי כמה שניות שמענו פיצוץ, והארמה רעדה בהדף יירוט הטיל, שכנראה היה קרוב מאוד. בשמים נראו שלושה עננים קטנים. אחרי כמה דקות חזרנו להכין את המתחם לקראת הבאים לכנס, ולהתפלל. אינשאללה.

ההליכה בין בנייני רמת אפעל, ובתוכם, זרקה אותי בחזרה לשנות נעורי המאוחרות, השנים שבהן היה הכנס אמור לעסוק. כל חדר, פרודור או מדרגה במקום הזכירו לי אירוע מתקופת הנעורים שלי. תהיתי אם כך מרגישים גם שאר המארגנים שאיתי, ואם הרגשה דומה תפקוד את אלה שיגיעו בהמשך הבוקר. הנחתי שלא, אבל באותו רגע לא היה זמן לדבר על זה. תמונות העבר והזיכרונות הציפו אותי, ונזכרתי ברגעים שעיצבו את אישיותי והכתיבו את העיסוקים שבהם בחרתי כבר משנותי הראשונות בארץ ובתנועת הנוער.

מזווית העין הבחנתי בפניה ריקה, היכן שפעם עמדה פינת השתייה הספרטנית, בקומה הראשונה, שם שתינו קפה שחור ואכלנו ביסקוויטים "פתי בר" בסמינר של התנועה: הסמינר

הפוליטי של מרטין בן מורה, שבו חקרנו את הקשרים בין ציונות, סוציאליזם ואחוות עמים, עקרונות היסוד של תנועת "השומר הצעיר". אפעל שימש כסוג של בית לצעירים רבים, ל"עולים" מארצות שונות, ולחברי "גרעין" בהתיישבות הצעירה. הגענו הנה עם שחר הכשרתנו, לעבודה קבוצתית דרך ה"מדרשה" של אורנים, ועם "קולות בנגב", זרם ששילב תוכן עם תהליך רגשי ובין-אישי בקבוצה. כאן התנסונו בדילמות ערכיות בשיטת ה"מ.מ." שפיתח חיימקה רוזנבלט, נחשפנו לתפישות של מוקי צור, וישבנו עד אור הבוקר בקבוצות לימוד, בספרית יד טבנקין, מנסים לפצח סוגיות אידיאולוגיות בהקשרן האישי, החברתי והפוליטי.

היינו צעירים. אולי גם אנחנו היינו מין חבורה "סגורה וסודית ביותר", שעסוקה בעצמה באופן טוטאלי, חדררה תחושת שייכות ושליחות, וגם רגשות של ייחוד ועליונות. אחר כך, כשהתבגרנו קצת, התחלנו להגיע הנה ללילות הלבנים של "תיקון ליל שבועות", שהתקיימו בהמשך בשיתוף עם "מזרח שמש". אירועים אלה המשיכו ללוות ולעצב את אישיותי ואת חברי, או לפחות חלק מהם, מבחינה ערכית ומקצועית גם יחד.

לאט לאט גילינו שיש בארץ עוד אנשים שמקדמים קבוצות ועשייה איכותית, ושרמת המחויבות שלהם אינה פחותה מזו שלנו, גם כאשר תפישת עולמם אחרת: עירונים מסוגים שונים, מזרחים בני השכונות מתנועת "יתד", "הקשת המזרחית" ותנועת "קדמה" לשוויון הזדמנויות בחינוך, ובני נוער ערביים מתנועת הנוער הקומוניסטית הישראלית (בנק"י). כן, אני גדלתי כאן, בחדרים ועל הדשאים האלה.

ניכר שהמקום התבגר בינתיים, אולי גם התברגן. עם הפרטת הקיבוצים הוא רכש מעמד של כבוד בין מרכזי הכנסים המוערכים למבוגרים. לפני שנתיים קיימה כאן העמותה שלנו כנס מדעי, שאליו הגיעו מיטב המנחות והמנחים בארץ ובחו"ל, להרצות על עבודתם במושבים המקצועיים והאקדמיים. דרך ארוכה עברנו כאן, ובמהלכה גדלנו והתפכחנו. כמה טבעי וגם מוזר בשבילי לחזור לרמת אפעל, לסיבוב נוסף של למידה ומודעות.

כשהחלו להגיע אנשים, נשמתי לרווחה. תחילה גם הם היו מופתעים לגלות שהם לא היחידים שבאו, אך ככל שמספרם גדל הם נראו רגועים ושמחים יותר בהחלטתם לבוא.

הכנס התחיל בדיוק בזמן. במהלך ההרצאה הראשונה: "חסמב"ה - עולם נערים ללא הורים", היתה תחושה שהנושא מדבר מאוד לחלק מהקהל, ואילו החלק האחר חסר שקט, ומרגיש רחוק וזר לנושא. תהיתי אם הפער הזה יהפוך לגשר, או אולי יקים מחסום שימנע תקשורת בחדר. בקהל ישבו צעירים ומבוגרים, מנחי קבוצות ומדריכי פנימיות, פסיכולוגים מסוגים שונים ומדריכי תנועות נוער, מרפאים בעיסוק, עובדים סוציאליים ואנשי מקצוע מתחומים שונים אחרים. האנשים בקהל היו גם בני קהילות אתניות, לאומיות ומגדריות שונות, בעלי נטיות מיניות מגוונות. כולם באו לשמוע ולהשמיע דברים בנושא הנעורים וקבוצות הנוער. כולם נראו

מרותקים, ולעתים נשמעה תסיסה בקהל. שוב שאלתי את עצמי אם ההרצאה על חבורת חסמ"בה מקרבת את משתתפי הכנס זה לזה או מרחיקה אותם?

ההרצאה השנייה עסקה בשאלה מה מציק לכוגרים צעירים ב-2014, ומה מביא אותם לטיפול. פער הדורות הורגש מאוד בהרצאה, במיוחד בשפה, בסוגיות המגדריות שעלו ובסגנון הדיבור. נעשתה שם הרבה למידה על גיל הנעורים. בקהל נרשמה ציפייה ללמוד גם על קבוצות שונות של בני נוער ומאפייניהן השונים.

מגמה זו נמשכה בהרצאה שנושאה היה: "דיוקנם של מתבגרים - מה שרצינו לדעת והעזנו לשאול ולחקור". למרות העניין הרב שהדברים עוררו, חלק מהמשתתפים דיווחו כי המידע שנמסר בהרצאה היה בסיסי, והיה מוכר כבר לרבים מאנשי המקצוע שהשתתפו בכנס.

עד סיום ה"סשן" הראשון, כ-80 איש גדשו כבר את האולם הגדול. כולם נראו מרוכזים, ולמרות המתח ששרר חלק מהזמן הצלחנו "לשכוח" מהמלחמה שהתנהלה בחוץ. היציאה להפסקה הפיגה חלקית את המתח. לאחר מכן התפצלו המשתתפים לחמישה מושבים שונים. הפיצול נתן לבאי הכנס הזדמנות לבחור בנושא שקרוב ללבם, להתקרב למשתתפים אחרים ולעבוד על סוגיות שעלו לדיון. היה קשה לבחור בין המושבים, כי כולם היו מעניינים, ולמרות כמה תקלות טכניות קיבלנו מהם משובים חיוביים שסיפרו על למידה ושיתוף. אלה היו הפעילויות שהתקיימו במקביל:

1. קבוצת בוקר אלטרנטיבית לנוער מאושפז
2. על מין ומיניות - עבודה עם נערים ונערות הסובלים מהפרעות נפשיות ו/או מצויים על הספקטרום האוטיסטי
3. ים של חברים - פרויקט ששילב פעילות סדנאית עם פעילות ימית, וביקש לשאול מהו חוף מבטחים בעבור נוער בסיכון, והיכן אורבת הסכנה
4. קל"ף מנצח - מטרת העבודה היתה להציע תמיכה, סיוע והעצמה לנוער במצבי סיכון בעיר ירושלים, במגזר היהודי והערבי
5. על סמינר קליני מיוחד - דגם של עבודה ששילב בקבוצה לימודית, בסמינר קליני, בין נוער בעל מאפיינים של פגיעה נפשית או A.S.D (Autism spectrum disorder) בתפקוד גבוה לסטודנטים לפסיכודרמה
6. האומץ לשנות - השלווה לקבל - קבוצת פסיכודרמה למתבגרים ברוח 12 הצעדים
7. הפרעות אכילה ו-"אוכלות סרטים" - סדנה ששילבה התבוננות בסצינות קולנועיות ופיתוח פסיכודרמטי שלהן

בהרצאת הצהריים עדיין נכחו באולם כמעט כל המשתתפים. ההרצאה התמקדה במספר תחומים: יחסי אבות וילדים לאורך מעגל החיים, התפתחות תפישת העצמי, ויישומים מהמחקר הנוירי-קוגניטיבי לתחום החינוך ולטיפול בקונפליקט של גיל הנעורים, בהפרעות התנהגות ובקשר שלהן להתפתחות הזהות. ההרצאה היתה מרתקת ועוררה מחשבה על הקשר של נערות ונערים לקהילה. היא נגעה גם בדילמות של השתייכות וקונפליקטים זהותיים. הפאנלים שהתקיימו בהמשך היו מרתקים לא פחות, ולצדם התקיימו הסדנאות הבאות:

1. Walk the Talk
2. ילד טוב דיו – מפגש כתיבה להורים של מתבגרים
3. בואו נקשיב לטבע (wilderness therapy)
4. סדנת תיאטרון

שיא הכנס מבחינתי היה היום השני, שבו הוקדשה תשומת לב רבה לנושא הקבוצות – גם קבוצות של בני נוער וגם קבוצות של מבוגרים שעוסקות בעניינים הקשורים לנערות ונערים. המרצה הראשונה שנגעה בנושא זה – פרופ' שכטמן – הציגה ממצאים מרתקים מעשרות מחקרים שניהלה בתחום העבודה הקבוצתית עם מתבגרים. בשלב מאוחר יותר היא הנחתה פאנל מעשיר שבו השתתפו אנשי מקצוע אשר דנו בשאלה האם הטיפול הקבוצתי במתבגרים, על גווניו הרבים, משיג את מטרותיו. ההרצאה הבאה עסקה בילדים "שקופים" הגדלים אצל הורים נרקסיסטים. בשלב הפיצול לקבוצות קטנות התקיימו סדנאות הדרכה שעסקו בעבודה בפנימיות ובקומונות, ניתנה הרצאה בנושא של עיבוד אבל בקבוצות מתבגרים, והרצאה נוספת על מרכז החירום בבאר שבע. הרצאות נוספות כללו ניתוח חלקים מן הסרט "מועדון ארוחת הבוקר" המדגים תהליכים קבוצתיים, והרצאה בנושא העבודה הקבוצתית הטיפולית – בין הטיפולי לפוליטי בהנחיית קבוצות קונפליקט. את הכנס חתמה הרצאה על חוויות המתבגר במאה העשרים ואחת. לפי המסורת של כנסים מסוג זה, מעטים נשארו עד הרגע האחרון, אך כל מי שהחזיק מעמד יצא מסופק, מצויד בידע חדש, והרבה שאלות למחשבה.

דב:

לסיכום ניתן לומר כי הנסיבות יצרו כנס מיוחד במינו: בחוץ נשמעו אזעקות והדי מלחמה, ובפנים התקיימו הרצאות, סדנאות ודיונים בנושא הנוער הנלחם על זהותו ומקומו בחברה. יצאנו בתחושה שזכינו להעשיר את עולמנו ולהעמיק את התבוננותנו. ייתכן שרוח נערי חסמבה ריחפה שם באוויר, תוהה עד כמה העולם השתנה, ואיך למרות זאת הוא נשאר אותו דבר.